

Tekst: Ingrid Leene-Hoedemaeker

PENSIOEN EN SCHEIDING

Niet zelden is het pensioen het ondergeschoven kindje bij (echt)scheidingen. Ten onrechte, want de financiële belangen zijn groot.

Ons pensioen kan doorgaans op weinig belangstelling rekenen, behalve misschien op momenten dat de dekingsgraad van pensioenfondsen onder druk staat en de uitkeringen verlaagd dreigen te worden, of dat verzekeraars pensioengelden laten verdampen ('woekerpensioenen').

Dat — afgezien van de eigen woning — hun pensioen vaak het grootste vermogen is dat mensen bezitten, geeft wel aan hoe groot het financiële belang is van een goede verdeling ervan bij een (echt)scheiding. Toch komt deze zogenaamde 'pensioenverevening' vaak pas als laatste aan de orde. Ten onrechte.

Verevening

In 1995 werd de Wet Verevening Pensioenrechten bij Scheiding (WVPS) ingevoerd. Op grond hiervan heeft elke gehuwde of geregistreerde partner sindsdien een wettelijk recht op de helft van het tussen het moment van de verbintenis en de scheiding opgebouwde ouderdomspensioen. In principe is de verdeling van het pensioen — we noemen dat 'verevening' — onafhankelijk van het huwelijksgoederenregime. Dat wil zeggen dat het niet uitmaakt of u onder huwelijkse voorwaarden of in gemeenschap van goederen bent getrouwd. De WVPS is echter 'regelend recht'. In tegenstelling tot regels die 'dwingend recht' zijn, kan ervan worden afgeweken als beide partijen akkoord zijn. Via de huwelijkse voorwaarden kan de toepassing van de WVPS dus worden uitgesloten, en dat kan eveneens via het echtscheidingsconvenant of de vaststellingsovereenkomst.

Om de betaling van de helft van het door de

(ex-)partner opgebouwde ouderdomspensioen direct van de pensioenuitvoerder — het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar — te krijgen, moet deze binnen twee jaar na scheiding een formulier 'mededeling van scheiding in verband met de verdeling van ouderdomspensioen' hebben ontvangen. Bij een standaard wettelijke verdeling — ieder de helft van het tijdens het huwelijk opgebouwde ouderdomspensioen — hoeft slechts één van de partners het formulier te ondertekenen en binnen twee jaar in te dienen. Bij iedere afwijking moeten beide partners tekenen. Na het overlijden van de ex vloeien alle verevende pensioenrechten weer terug naar degene die het pensioen oorspronkelijk heeft opgebouwd.

Na de tweejaarstermijn heeft de ex nog steeds wettelijk recht op de helft van het ouderdomspensioen, maar bestaat er voor de pensioenuitvoerder geen verplichting meer om het

Dit artikel behandelt de consequenties van pensioen en scheiden voor mensen die in loondienst pensioen opbouwen. Dga's van wie het pensioen via of in de BV wordt opgebouwd, vallen hier expliciet buiten.

pensioen rechtstreeks aan de ex uit te betalen. De uitbetaling loopt dan via de pensioengerechtigde zelf. Hoe hoog het deel van de ex is, wordt veelal een punt van discussie, aangezien de informatie over ouderdomspensioen alleen aan de pensioengerechtigde worden verstrekt.

LET OP Als het formulier niet op tijd is ingediend, is het mogelijk dat er nog pensioenrechten van een eerdere partner in het ouderdomspensioen zitten.

Afwijking

Omdat de WVPS regeland recht is, mogen scheidende partners kiezen voor een andere verdeling dan 50/50, een andere duur hanteleren voor de verdeling en er zelfs voor kiezen de wet in het geheel niet toe te passen. Elk percentage van 0 tot 100 procent van de tot de datum van echtscheiding opgebouwde aanspraken op ouderdomspensioen is toegestaan, met de kanttekening dat een bedrag boven 0 euro ten minste gelijk is aan de grens voor kleine pensioenen (438,44 euro in 2012). (Ex-)partners die vóór het huwelijk hebben samengewoond vinden het soms eerlijker om die periode mee te nemen in de verdeling. Of men vindt dat de datum van feitelijk uit elkaar gaan voor de pensioenverevening gebruikt moet worden en niet de datum van de scheiding. Alles kan, behalve verdeling van in de toekomst op te bouwen pensioen. Per pensioenregeling mogen afwijkende afspraken gemaakt worden, zolang ze vallen binnen de hiervoor geschetste kaders.

LET OP Bij ongehuwd samenwonen is er nog steeds geen recht op pensioenverevening. De meeste pensioenuitvoerders werken daar ook niet aan mee. Hoewel een wettelijke grondslag voor pensioenverevening bij zo'n scheiding dus ontbreekt, kunnen partners onderling afspreken dat ze zich verplichten het pensioen te verevenen. Dat moet dan door middel van een vaststellings-

overeenkomst (notarieel) of een convenant (advocaat) worden vastgelegd.

Partnerpensioen

Pensioenregelingen kennen vaak ook een pensioen voor de partner, waartoe ook de ongehuwd samenwonende (en niet-geregistreerde) partner wordt gerekend. Soms wordt door de pensioenuitvoerder apart geld opzij gelegd voor het partnerpensioen, net als voor het ouderdomspensioen. In dat geval spreken we van een 'partnerpensioen op opbouwbasis'. In principe heeft de (ex-)partner na de scheiding recht op 'bijzonder partnerpensioen' (de toevoeging 'bijzonder' is voor situaties na een scheiding, maar voor de eenvoud gebruiken we hierna alleen de term 'partnerpensioen'), zelfs op het deel dat vóór het huwelijk of het samenwonen is opgebouwd. Alleen als degene die het pensioen opbouwt eerder een partner had, kan een deel van het partnerpensioen voor deze persoon gereserveerd zijn.

Vaker is sprake van een partnerpensioen dat is verzekerd (een 'partnerpensioen op risicobasis') en een combinatie van beide vormen is ook mogelijk. Het partnerpensioen op risicobasis geeft recht op dezelfde uitkering bij overlijden van de pensioengerechtigde, en zolang de partners bij elkaar zijn is er dan ook niets aan de hand. Maar het is nog maar de vraag wat er na een scheiding van overblijft. Want voor de hoogte van het partnerpensioen na een scheiding wordt gekeken naar wat er zou zijn als degene die het pensioen opbouwt ontslagen wordt (de 'tijdsevenredige aanspraak'). Bij een partnerpensioen op risicobasis is er na de scheiding geen partner meer, en dus ook geen partnerpensioen.

Er is een kans dat de rechten op het partnerpensioen verkeerd worden ingeschat en dat exen op grond van verkeerde informatie hun pensioen niet goed verdelen. Dat dit kan leiden tot teleurstelling en problemen is duidelijk.

Conversie

Bij pensioenverevening blijft de uitkering gekoppeld aan het wel of niet in leven zijn van degene die het ouderdomspensioen heeft op-

gebouwd. Op het moment dat deze persoon met pensioen gaat, wordt het verevende deel aan de ex uitgekeerd. Het voordeel is dat het verevende deel terugkeert bij de pensioengerechtigde als de ex overlijdt. Overlijdt de pensioengerechtigde, dan komt het partnerpensioen in de plaats van het verevende ouderdomspen-

UPO EN SCHEIDING

Iedereen die pensioen opbouwt of heeft opgebouwd, ontvangt periodiek een 'uniform pensioenoverzicht' (UPO) van zijn pensioenfonds-/verzekeraar. Daarop staan ondermeer het reeds opgebouwde ouderdomspensioen, partnerpensioen, de indexatie en de aangroei van het pensioen in dat jaar (de zogenaamde 'A-factor'). Het UPO zegt inhoudelijk niets over de consequenties voor het opgebouwde pensioen bij een echtscheiding en geeft geen inzicht in de mogelijkheden van pensioenafwikkeling. Bovendien wordt zelden op 1 januari van het jaar gescheiden, terwijl het UPO altijd de stand per 1 januari geeft en voor een accurate verdeling behoefte is aan actuele informatie. Op verzoek verstrekt de pensioenuitvoerder een opgave van de wettelijke verdeling (50/50 van het tijdens het huwelijk opgebouwde ouderdomspensioen) en, als u er om vraagt, de aanspraken op partnerpensioen. Afwijkende verdelingen voeren pensioenuitvoerders wel uit, maar ze berekenen ze over het algemeen niet. Een conversieberekening kan op verzoek ook uitgevoerd worden, maar dan ook weer volgens de standaardformule (50/50). Pensioenuitvoerders verstrekken meestal maar één keer een kosteloze opgave.

LET OP Het verzoek om informatieverstrekking kan de afwikkeling van het (echt)scheidingsproces onbedoeld verlengen. Houd daar rekening mee.

sioen. Is er geen partnerpensioen, dan krijgt de ex geen enkele uitkering meer.

Op grond van de WVPS kan het pensioen ook worden geconverteerd. Bij 'conversie' wordt de helft van het tijdens het huwelijk opgebouwde jaarlijkse ouderdomspensioen omgerekend in een bedrag — de 'contante waarde' — en dat gebeurt ook met het opgebouwde partnerpensioen. Met dat totale bedrag wordt ten behoeve van de ex een zelfstandig recht op ouderdomspensioen aangekocht. Het pensioen gaat in als de ex pensioengerechtigd is, er is geen partnerpensioen meer al dan niet op risicobasis en voor degene die het pensioen had opgebouwd verandert er niets. Hij behoudt zijn eigen deel van het ouderdomspensioen.

Voorbeeld 1

Berent en Lous gaan scheiden. Berent heeft € 5.000 ouderdomspensioen opgebouwd op het moment van de echtscheiding. Daarnaast is er nog € 3.500 aan partnerpensioen (voor het partnerpensioen is gespaard, dus niet op risicobasis). Kiezen zij voor pensioenverevening, dan ontvangen Berent en Lous beiden € 2.500 aan ouderdomspensioen op het moment dat Berent met pensioen gaat. Komt Berent te overlijden, dan krijgt Lous een bijzonder partnerpensioen van € 3.500.

Voorbeeld 2

Kiezen Berent en Lous voor conversie, dan krijgt Lous een eigen recht op ouderdomspensioen van € 3.250. In dit bedrag zitten het verdeelde ouderdomspensioen en het partnerpensioen. Het bedrag is groter dan het verevende ouderdomspensioen van € 2.500, maar minder groot dan het partnerpensioen. Omdat Lous drie jaar jonger is dan Berent krijgt ze het geconverteerde ouderdomspensioen dus ook drie jaar later. Berent behoudt zijn recht op een pensioen van € 2.500.

In voorbeeld 2 is conversie volgens de 50/50-verdeling toegepast. Door de toevoeging van de

contante waarde van het partnerpensioen krijgt de ex méér pensioen dan degene die het pensioen heeft opgebouwd. Dit kan overigens eenvoudig worden ondervangen, omdat het net als bij verevening mogelijk is het ouderdomspensioen anders te verdelen (zie hiervoor onder 'Afwijking').

Conversie heeft als nadeel dat degene die het pensioen oorspronkelijk had opgebouwd, het verevende deel van het pensioen niet meer terugkrijgt als de ex overlijdt. Het grote voordeel van conversie is dat het recht op pensioen zelfstandig kan worden uitgeoefend. Bij pensioenverevening heeft de ex geen inzage in de informatie die de pensioenuitvoerder verstrekt. Dat is logisch, want het pensioen is niet van de ex: deze heeft slechts een afgeleid recht (overigens krijgt de ex ten aanzien van het partnerpensioen elke vijf jaar informatie van de pensioenuitvoerder). Als degene die het pensioen heeft opgebouwd besluit eerder of later met pensioen te gaan, of de hoogte te laten variëren, dan kan de ex daar niets aan veranderen. Bij 'vechtscheidingen' zou dat tot ongewenste situaties kunnen leiden.

Is conversie toegepast, dan krijgt elk der gewezen partners een eigen recht op pensioen en dus ook op informatie en heeft de ene partner geen invloed meer op het pensioen van de ander.

Zowel aan verevening als aan conversie zijn kosten verbonden. De pensioenuitvoerders brengen die voor de verwerking van de verdeling in rekening. Of deze nu standaard of afwijkend is.

Maatschappelijke ontwikkelingen

De WVPS kwam tot stand in een tijd dat er voornamelijk eind- en middelloonregelingen waren waarvan de uitkering vast stond en dat de man kostwinner was. Hoewel de gedachte dat je bij pensionering 70 procent van je laatstverdiende salaris krijgt bij de meeste Nederlanders nog steeds diepgeworteld is, is die door de realiteit ingehaald. Pensioen op basis van eindloon is er nauwelijks meer. Meestal zijn het middelloonregelingen met een (gedeeltelijk) op risicobasis verzekerd partnerpensioen. Partners werken, al dan niet op parttime

basis, en bouwen zelf ouderdomspensioen op. Daarnaast zijn de — voor werkgevers veel goedkopere — pensioenen op basis van beschikbare premie in opkomst, waarbij de hoogte van de uitkering op pensioendatum onzeker is. Deze pensioenregelingen kennen vaak geen partnerpensioen, of alleen een partnerpensioen op risicobasis. De wetgeving lijkt dus onvoldoende aan te sluiten bij deze ontwikkelingen, waardoor andere wensen ontstaan wat betreft de pensioenverdeling.

CONCLUSIE

Doordat veel factoren van invloed zijn op opbouw en uitkering van het (partner) pensioen, is de verdeling ervan bij (echt) scheiding vaak complexer dan op het eerste gezicht lijkt. Alleen al daarom zou dit financieel belangrijke aspect vanaf het begin van het echtscheidingsproces moeten worden meegenomen. Maar welke variant u ook krijgt voorgeschoteld, laat u in elk geval door een deskundig (pensioen)adviseur bijstaan.

drs I.E. Leene-Hoedemaeker MPLA is directeur van Get Smart Consultancy en pensioenmediator (www.getsmart.nu)

De standaard verevening, waarbij een rechtstreeks vorderingsrecht ontstaat bij de pensioenuitvoerder van de ex-echtgenoot, is veruit de meest populaire verdelingsvorm, maar lang niet altijd de beste. Daarom heeft Get Smart Software & Support voor de professionele markt (notarissen, fiscalisten, mediators, echtscheidingsadvocaten, enzovoorts) het Sapere Aude-programma ontwikkeld dat alle vormen van pensioenafwikkeling doorrekent en inzichtelijk maakt. Meer informatie op www.getsmart.nu